

ZAGYI Emese

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Neveléstudományi Doktori Iskola

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar, Általános

Gyógypedagógiai Intézet

zagy.emese@barczy.elte.hu

<https://orcid.org/0009-0008-3984-0740>

<https://doi.org/10.31287/FT.hu.2025.1.4>

A tanulmány megjelenése: 2025. június 30.

Testi fogyatékos fiatal felnőtt nők nőisége – Egy tervezett doktori kutatás vázlata

Absztrakt

A tanulmány egy folyamatban lévő doktori kutatást mutat be, amely a fiatal felnőtt, testi fogyatékos nők nőiségének megélését, valamint az internet és közösségi média nőiségre és önképre gyakorolt befolyását vizsgálja. Célja, hogy egy feminista fogyatékoságtudományi kvalitatív kutatás keretében megismerje a 18–35 éves, veleszületett testi fogyatékos nők elbeszélését a nőiség és nővé válás kérdéseiről. A félig strukturált interjúk a nőiség mellett a célcsoport közösségimédia-használatára és a digitális felületek önképre gyakorolt hatására is fókuszálnak. Az interjúk elemzése a megalapozott elmélet módszerével történő tartalomelemzéssel valósul meg.

Kulcsszavak: testi fogyatékos nők, nőiség, közösségi média, feminista fogyatékoságtudomány

Young adult women with physical disability and womanhood – Outline of a planned doctoral research

Abstract

This paper presents an ongoing doctoral research study on the femininity of young adult women with physical disabilities and the influence of the internet and social media on their self-image. The study aims to explore, within a qualitative feminist disability studies framework, the narratives of congenitally physically disabled women aged 18–35 regarding femininity and womanhood. Semi-structured interviews will address issues of femininity and the impact of social media and digital interfaces on the participants' self-image. The interviews will be analysed using content analysis based on established theoretical frameworks.

Keywords: women with physical disabilities, womanhood, social media, feminist disability studies

Testi fogyatékos fiatal felnőtt nők nőisége – Egy tervezett doktori kutatás vázlata

Bevezetés

Jelen tanulmány egy doktori kutatás kiindulását, kérdésfeltevéseit mutatja be, aminek témája a fiatal felnőtt testi fogyatékos nők *nőiségének* megélése, illetve az *internet és közösségimédia-felületek* nőiségre, *önképre gyakorolt befolyása*.

Ugyan elmondható, hogy az élet napjaink nyugati társadalmában összetettebb, mint valaha, és a társadalmi normatív elvárások számos tekintetben meggyengültek, de az elvártan bejárandó életút és normatív szerepek alapjaiban véve mégis megmaradtak. A normatív szerepeknek, életutaknak való megfeleléssel és az ebből származó nehézségekkel szembe kell néznie minden fiatal nőnek. Nincs ez másként a fogyatékos lányok, nők esetében sem, azonban eléjük nem csak a női lét kihívásai állíthatnak nehézségeket, hanem a fogyatékoságukból eredő szükségletük és az ezekkel összefüggő társadalmi sztereotípiák is (Pohjola, 2020).

Crenshaw (1989, 1991) interszekcionalitás fogalmával felhívja a figyelmet a különböző társadalmi hátrányok együttes hatásának és kölcsönhatásának érvényesülésére a diszkrimináció tekintetében. Ennek értelmében a fogyatékos nők nőiségük és fogyatékoságuk okán is társadalmi kisebbségnek tekinthetők (Nosek & Hughes, 2003). Ugyan a feminizmus mint mozgalom és filozófia az elmúlt 100 évben nagyot lépett előre az emancipáció útján, a fogyatékos nők azonban sokáig nem kerültek be a feminista diskurzusokba, mert gyakran olyan szükséglettel rendelkeztek, ami ellentétben állt a feminista ideológia független, kompetens, erőteljes és önálló nőképpével (Garland-Thomson, 2002; Kálmán & Könczei, 2002; Thomas, 2006; Wendell, 2010; Conejo, 2011, 2013; Hernádi, 2014).

A fogyatékoság és a női lét metszete rendszerint kedvezőtlenül hat a fogyatékos lányok és nők életére, a fogyatékos férfiakhoz és a nemfogyatékos nőkhöz viszonyítva is hátrányt élnek meg (Nosek & Hughes, 2003; Thomas, 2006; Hernádi, 2014; Menyhárt, 2022a). A teljesség igénye nélkül az alábbi nehézségekkel néznek szembe: az iskolai végzettségük általában alacsonyabb szintű, foglalkoztatásuk nehezebben valósul meg, jövedelmük alacsonyabb és magasabb az ellenük elkövetett erőszak és agresszió kockázata. Nehézséget élhetnek meg a nővé válásuk, párkeresésük során, szexuális autonómiájukban, egészségügyi ellátásukhoz való hozzáférés és gyermekvállalás tekintetében (Kálmán & Könczei, 2002; Martin et al., 2006; Thomas, 2006; WHO, 2011; Balderston, 2013; Hernádi, 2014; Menyhárt, 2022a).

A tervezett doktori kutatás tíz évvel később továbbgondolja Hernádi Ilona testi fogyatékos nők nőiségével kapcsolatos narratíváit összegző disszertációját (Hernádi, 2014), és áthelyezi a fókuszot a felnőtt célcsoportról a *18 és 35 év közötti fiatal felnőtt* testi fogyatékos nők elbeszéléseire. Hozzájárul a hazai feminista fogyatékoságtu-

dományi kutatásokhoz azzal, hogy a fiatal felnőtt veleszületett testi fogyatékos nők életét átható internet és közösségi média szerepét értelmezi a nőiség és énkép vonatkozásában.

A fogyatékos női lét

Az interszekcionális feminizmus óva int minket a „nők” kategóriájának univerzális használatától, hiszen különböző tapasztalattal és identitással rendelkezik minden nő kulturális, gazdasági, vallási, szexuális orientáció, életkor és egyéb tényezők metszeteinek függvényében (Crenshaw 1989, 1991; Bell, 2017). Ugyanez elmondható a fogyatékos kategóriájáról is, más jellemzi a különböző életkorú, nemű, fogyatékosági típusba tartozó vagy különböző élethelyzetben lévő fogyatékos embereket (Wendell, 2010). Ezek ellenére és a különbözőség szem előtt tartása mellett mégis beszélhetünk olyan jellemzőkről, társadalmi hátrányról és elnyomásról, amik a fogyatékos nők heterogén csoportját meghatározzák.

A fogyatékos nők csoportjának helyzetére hazánkban eddig kevesebb kutatás koncentrált. A fogyatékos és nőiség témakörére fókuszáló Hernádi munkásságán (Hernádi, 2009, 2014, 2015; Hernádi & Hernádi, 2009; Hernádi & Könczei, 2013; Hernádi & Kunt, 2016; Kunt & Hernádi, 2016) túl Kálmán (2014) írt a mozgássérült anyák gyermekvállalásáról, anyaságáról az interjú módszerére épülő kvalitatív kutatásának tükrében. Menyhárt kutatásaiban (2022a, 2022b) a fogyatékos nők társadalmi egyenlőtlenségével foglalkozik, valamint a fogyatékos és nőiség interszekciójával és ennek hiányával a közpolitikában. Továbbá Kérchy (2018a) ír a feminizmus fókuszából a fogyatékos nőkről.

A látássérült nők anyaságáról Hankó és munkatársai (2022), valamint Lendvai végzett kutatást (Lendvai & Nguyen, 2019, 2022; Lendvai, 2022), a látássérült nők iskolai életútjáról és az oktatási rendszerben ért kettős elnyomásról Rékasi és munkatársai (2024) tanulmányát fontos kiemelni. Nem fogyatékosággal, de hasonlóan többszörösen hátrányos helyzetű csoporttal, a hajléktalan nőkkel foglalkozott kutatásában Lengyel (2022). A narratív interjúkkal végzett kutatásának témája a hajléktalan nők nőisége, önképe, nőképe volt.

Hazánkban egyre több civil szervezet hívja fel azokra a hiányosságokra a figyelmet, amik a fogyatékos nők helyzetét megnehezítik, ilyen például jogi láthatatlanságuk (SINOSZ et al., 2010). A jogi dokumentumaink alapján elmondható, hogy a fogyatékosjogi törekvések gyakran a többségi társadalomhoz hasonlóan a férfiak igényei és hangja köré épülnek, így a fogyatékosnővel élő nők kevésbé kapnak figyelmet, teret. Bár nőiségük és fogyatékoságuk révén kettős diszkrimináció veszélyének lehetnek kitéve, a magyar jogrend nem nevesíti a többszörös hátrányos megkülönböztetés fogalmát, valamint nem nyújt jogi védelmet, ha egyszerre áll fenn a kettő (SINOSZ et al., 2010; Dózsa & Krizsán, 2014; Hernádi, 2014).

A hazai és külföldi kutatások alapján a fogyatékos nők csoportjára jellemző különbözőségeket kritikusan szem előtt tartva beszélhetünk olyan tendenciákról, amik különböző mértékben, de túlnyomórészt jellemzők a fogyatékos női létre.

Szexuális és reprodukciós egészséggel kapcsolatos ellátásuk gyakran szenved kárt, ez többek között abból a tévhitből eredhet, hogy fogyatékos személyként aszexuálisok (Kim, 2011; UN, 2017). Ezen a téves elképzelésen túl a társadalom

épséggel, egészséggel, szépséggel kapcsolatos normáiból a fogyatékoságuk miatt gyakran kiesve a társadalom nem garantálja a nemfogyatékos nőktől eltérő módon a norma szerinti női szerepeket, életutakat, mint például a párkapcsolat, házasság, anyaság (Kallianes & Rubenfeld, 1997; Kálmán & Könczei, 2002; Hernádi, 2014; Santos & Santos, 2018). Ez a fogyatékosággal kapcsolatos sztereotípiákon és tévhiteken túl a fogyatékoság lehetséges átöröklésével kapcsolatos elutasító attitűd-ben gyökerezik (Fiduccia, 1999; Garland-Thomson, 2002; Conejo, 2013; Battalova, 2019). Ezért szexuális edukációjuk hiányt szenved, szexuális egészséggel és reprodukciós egészségükkel kapcsolatos ellátásuk nem megfelelő (Williams et al., 2014; Frawley & Wilson, 2016; UN, 2017; Fennell & Grant, 2019). A fogyatékos nők gyakran nem kapnak megfelelő tájékoztatást és információt, valamint nem minden esetben akadálymentes vagy elérhető számukra az adott ellátás. A szolgáltatások korlátozott hozzáférése mellett még mindig jelen lehetnek kényszerabortuszt, sterilizálást támogató vagy az érintettek beleegyezése nélkül történő fogamzásgátló gyakorlatok (Kallianes & Rubenfeld, 1997; Collins, 1999; TASZ, 2012; Hernádi, 2014; OHCHR et al., 2014).

A fogyatékos nők nőiségükből és fogyatékoságukból adódóan is veszélyeztetettnek számítanak visszaélés, nemi alapú erőszak és szexuális erőszak szempontjából (Garland-Thomson, 2002; Martin et al., 2006; Grossman & Lundy, 2008; Plummer & Findley, 2011; Conejo, 2013; Grand'Maison & Lafuente, 2022). Ezek a visszaélések egyaránt jellemzők otthoni környezetben és intézményes keretek között, ismeretlen és ismert elkövető által, és gyakran családon belüli erőszak formájában is (UN, 2017; Peta, 2017). Továbbá a fogyatékos nők a bántalmazás olyan formáit is megtapasztalhatják, ami a nemfogyatékos nőkre nem jellemző, például az elszigetelés, elhanyagolás, segédeszközök és gyógyszerek visszatartása, szükségletek megtagadása (Nixon, 2009; Conejo, 2013).

Nosek és Hughes (2003) kutatása alapján a fogyatékos nők esetében nőiségükből adódóan nagyobb a pszichoszociális egészségügyi problémák rizikója, mint a férfiaknál, továbbá a nemfogyatékos nőkhez képest is magasabb arányban lehetnek depressziósak vagy tapasztalhatnak stresszt életükben.

A látható testi fogyatékosággal élő nők számára nehézséget jelenthet önképükre, nőiségükre nézve, hogy a test a társadalmi beilleszkedés fontos eszköze és a női érték egyik társadalmilag meghatározó, látható jele, valamint az önmeghatározás egyik fontos tényezője. Ezzel szemben a testi fogyatékoság szabálytalannak, leértékeltnak, veszélyesnek tartott (Kálmán & Könczei, 2002; Hernádi, 2014). A testi megjelenést értékékként meghatározó társadalmunkban a testi eltérés a nők esetében gyakran az alárendeltséget jelenti (Wendell, 2010). A nőiség megjelenésének kulturális normája a csinos, vékony, vonzó női kép, ami a testi fogyatékos nők számára gyakran nem vagy csak nehezen elérhető. Számukra nem minden esetben ad felmentést a feminista nőideál sem, ami a férfi tekintetnek való megfelelés helyett a kreativitást és örömforrást nevezi meg. Ez azonban a felszabadító erő helyett gyakran hozzájárul a fogyatékos test újbóli leértékeléséhez (Hernádi et al., 2015).

A fogyatékoság metszetének beemelése a feminista mozgalomba, illetve a nőiség társadalmi nemi metszetének figyelembevétele a fogyatékoságügyben, mélyebb megértést tesz lehetővé a fogyatékos nők élethelyzete és az őket érő hátrányok tekintetében. Lehetőséget ad továbbá a fehér nőkre fókuszáló feminizmus

és a fehér férfiakra fókuszáló fogyatékoságügy kiterjesztésére (Schriempf, 2001; Flintoff et al., 2008; Conejo, 2013; Goethals et al., 2015).

Fogyatékoság a közösségi médiában

A különböző digitális terek, azokon belül különösen a közösségi média-felületek használata nagyot nőtt az elmúlt évtizedben (Sweet et al., 2019), ezek elsődleges felhasználói a fiatal lányok és nők (Dobson, 2016; Hill, 2023). Mivel a fogyatékoság és közösségi média kérdésköre viszonylag új terület, hazánkban kevés kutatás koncentrál erre a témára, azonban nemzetközi szinten egyre többen vizsgálják a nőiség megjelenítését az online térben, és ebben a fogyatékos nőkről szóló tudás is helyet kap (Pendergrass et al., 2001; Hill, 2017, 2023; Toffoletti, 2018; Sweet et al., 2019). Itthon a hangsúly korábban a fogyatékos személyek médiareprezentációjára került, például Tóth (2009), Kérchy (2018b), Légmán és Vályi (2022), Nagy és Kármán (2021) munkáiban.

Hazánkban Marton Klára (2008) ír az internet kapcsolatteremtő lehetőségeiről és annak a csoportközi kommunikációra gyakorolt hatásairól a fogyatékos személyek életében. Ez alapján elmondható, hogy az internet hozzájárulhat a kapcsolatok kialakításához, általa több lehetősége van a fogyatékos embernek barátságokat kötni, interakciókban részt venni. Ennek oka, hogy az online tér a fizikai valóságnál kevesebb fizikai korlátot, akadályt állít eléjük, a kommunikációs nehézségeket is könnyebben át tudják hidalni általa. Az előnyök mellett azonban hátrányként elmondható az identitással és társadalmi reprezentációval kapcsolatban az, hogy a fogyatékos emberek eltitkolhatják és gyakran el is titkolják fogyatékoságukat, ezáltal sérülékennyé válhatnak az előítéletekkel szemben, és nehezebbé válhat számukra az őszinte kapcsolatok kialakítása.

A nemzetközi kutatások közül Hill (2017, 2023) munkássága meghatározó a tervezett doktori kutatás szempontjából. Hill esettanulmány jelleggel posztfeminista kontextusban vizsgálja fiatal fogyatékos lányok önreprezentációját és online önképalkotását különböző közösségi média-felületeken, mint blogfelületek, Instagram és YouTube. A kutatás célja a tartalomközlő fogyatékos fiatal lányok pozíciójának meghatározása és a fogyatékoság láthatóvá tételében végzett hozzájárulásuk vizsgálata (Hill, 2017). A kutató 2023-as vizsgálatának középpontjában pedig a részt vevő fiatal fogyatékos nők Twitteren és Instagramon közzétett szöveges posztjainak tartomelemzése, valamint 5 résztvevővel készített félig strukturált interjúk elemzése áll. A megkérdezett 16 és 25 közötti fiatalok hasznosnak találták a fogyatékos személyek által közzétett tartalmakat, azokhoz kapcsolódni tudtak, illetve tanulni belőlük. Ők azonban kevésbé szívesen közöltek tartalmat saját fogyatékoságukról és az ezzel kapcsolatos nehézségekről az interneten, tartva a potenciális negatív véleményektől, reakcióktól. Ezen túl erőteljesen megjelent az a narratíva is, hogy a közösségi média-felületeken gyakran megkérdőjelezzik a fogyatékos tartalomközlők fogyatékoságát. Ez szintén hozzájárul ahhoz, hogy a fogyatékos fiatal nők kevésbé érzik komfortosnak felvállalni a fogyatékoságukat az interneten (Hill, 2023).

A fogyatékoság és közösségi média témájával kapcsolatos kutatások alapján elmondható, hogy az internethasználat számos társadalmi előnnyel járhat a fogyatékos személyek életére vonatkozóan. Az internetes platformok, közösségek kedve-

zően hathatnak szociális kapcsolataik erősítésében, hozzájárulhat függetlenségük növeléséhez az információk és szolgáltatások könnyebb elérése révén, támogathatja fejlődésüket és önérvényesítésüket az elérhető információ és a társadalmi párbeszédokban való könnyebb részvétel lehetősége. Ezek által javulhat életminőségük és társadalmi integrációjuk (Marton, 2008; Raghavendra et al., 2013; Sweet et al., 2019; Vouglanis & Drigas, 2022). Az internet segítségével a fizikai világ korlátjai is könnyebben áthidalhatóvá válhatnak (Cheatham, 2011). Sőt, Toffoletti (2018) kutatása alapján az internet hatékony eszköz lehet a fogyatékossgal élő nők reprodukatív egészséggel kapcsolatos oktatásában is.

A különböző közösségimédia-platformok szintén segíthetnek a láthatóság és elfogadás növelésében, a tartalmat közlő fogyatékos személyek inspiráció- és motivációforrások lehetnek sorstársaik számára, valamint a platformok használata lehetőséget teremthet a sorstárskapcsolatok kiépítésében is, ami segíthet a magányosság érzésének csökkentésében és a társas támogatás kialakításában (Hill, 2017).

Az előnyök mellett hátránnyként megfogalmazható, hogy az internet és a közösségi média függőséget alakíthat ki a nemfogyatékos személyekhez hasonlóan a fogyatékos emberekben is, ez negatívan hathat az online világon kívüli személyes interakciókra és kapcsolataikra. Az online kommunikáció során fennállhatnak különböző biztonsági kockázati tényezők, mint a személyes adatok védelmének kérdése vagy a zaklatás veszélye (Raghavendra et al., 2013; Hill, 2017, 2023; Vouglanis & Drigas, 2022). A közösségi média által teremtett szépségideál és a felületek tartalmában leképződő társadalmi norma negatívan hathat a fogyatékos emberek önképére. A fogyatékos nők önértékelését veszélyeztetheti a nőideálnak való megfelelés nehézsége (Hill, 2017; Sweet et al., 2019). Negatívan hathat továbbá a tartalomközlő fogyatékos személyekre nézve a tartalomfogyasztók bizalmatlan, kirekesztő hozzáállása, valamint a fogyatékos identitásuk súlyosságának, valódiságának megkérdőjelezése, ami bizonytalanságérzéshez, szorongáshoz, depresszióhoz vezethet, valamint saját önazonosságuk megkérdőjelezéséhez (Hill, 2023).

A negatív hatások miatt lényeges, hogy a fogyatékos személyek védelmet és támogatást kapjanak az online terekben is, valamint a felhasználók tudatosak legyenek az internethasználat veszélyeit illetően.

Tudományos keret

Tudományelméleti keret

A kutatás a konstrukcionista és posztmodern paradigmákban a kritikai fogyatékossgágtudomány és a feminista fogyatékossgágtudomány talaján tervezett kvalitatív kutatás. A fogyatékossgágtudomány pozitív ontológiájának értelmében úgy tekint a fogyatékos személyekre, mint fogyatékossguk megtapasztalása okán többséttel rendelkező emberekre, akik hasznos és értékes tudással szolgálhatnak a társadalom számára (Könczei & Hernádi, 2015; Goodley, 2019). Emberképe egybevág a kritikai fogyatékossgágtudomány emberképével, a fogyatékossgot az emberi lét sokszínűségének egyik megjelenési formájaként azonosítja (Garland-Thomson, 2005; Marie, 2012). Továbbá abban hisz, hogy a fogyatékossg fókusza segíthet

társadalmi normák által meghatározott jelenségek vizsgálatának értelmezésében, mint például a nőiesség és nővé válás jelensége.

A feminista fogyatékoságtudománnyal összhangban célja a fogyatékoság és a hozzá kapcsolódó sztereotípiák, vélekedések újragondolása úgy, hogy a fogyatékoság tapasztalatát a jogok és a kirekesztés kontextusába helyezi. Arra törekszik, hogy kihangsósítsa az elnyomott hangokat, és újfogalmazza a helytelenül megjelenített tapasztalatokat. Megkísérli megérteni a test és egyén bonyolult kapcsolatát és megvilágításba helyezni az identitás megalkotásának társadalmi folyamatait (Garland-Thomson, 2005). Vizsgálja továbbá a patriarchális, fogyatékoságot elutasító társadalmi környezetben a fogyatékosággal élő nőket mint autonóm, önmeghatározó embert (Hernádi 2014; Hernádi et al., 2015).

A tervezett disszertáció episztemológiájában a fogyatékoság komplex megértésében az érintettek tudására is épít, mert azt képviseli, hogy a fogyatékoságról szóló tudás releváns forrása a fogyatékos ember. Ezért a kutatás tervezése a „Semmit rólunk nélkülünk!” elv alapján inkluzív módon történt érintett személy bevonásával. A kutatási design alakításában részt vevő tapasztalati szakértő az érintettek, tehát a veleszületett testi fogyatékosággal élő fiatal felnőtt nők hangjának érvényre juttatását és releváns gyakorlati tudás szerzését (Csillag, 2016; Schubotz, 2019; Heiszer & Katona, 2019; Katona, Cserti-Szauer et al., 2019; Burns et al., 2021) segítette meglátásaival, javaslataival.

A tervezett kutatás célkitűzései és kérdései

A kutatás célja kibővíteni a hazai nőiségről szóló feminista fogyatékoságtudomány irodalmát a 18–35 éves korig tartó fiatal felnőttkorra vonatkozó ismeretekkel és összevetni a korábbi, felnőtt testi fogyatékos nőkkel készült kutatás eredményeit a fiatalabb korosztály elbeszéléseivel, vizsgálva, hogy megjelennek-e új szempontok, illetve más fókuszok. A kutatás arra keres választ, hogy a fiatal felnőtt testi fogyatékos nők mit gondolnak a nőiségről, hogyan határozzák meg azt. Továbbá, hogy a nőiség normatív konstrukciójából és a testi fogyatékoság tényéből adódó szembenállás, esetleges belső konfliktus és az ezzel való megküzdés hogyan jelenik meg az elbeszélésükben. A kutatás nemcsak a nőiségről és nőiességről, de a nővé válás vagy nővé serdülés folyamatáról, meghatározó eseményeiről is képet kíván kapni a fiatal felnőtt résztvevők elbeszélése által. További célja megvizsgálni, hogy az internet és a közösségi média markáns jelenléte hogyan hat a fiatal felnőtt testi fogyatékos nők nőiségének konstruálására, megélésére és önképére.

A kutatás feminista és fogyatékoságtudományos pozíciójából adódóan célja megkérdőjelezni és dekonstruálni a nőiség normatív és elnyomó társadalmi diskurszusait és az érintettek személyes hangját kihangsósítani.

A kutatás a célkitűzéseiből kiindulva az alábbi kérdésekre keres választ:

1. Hogyan jelenik meg a nőiség és nővé válás megélése a fiatal felnőtt testi fogyatékos nők elbeszéléseiben?
  - Milyen szerepek, viselkedési minták és attribútumok mentén határozzák meg a fiatal felnőtt testi fogyatékosággal élő nők a nőiséget, és hogyan helyezik el ebben saját magukat?

- Milyen élethelyzeteket, eseményeket, kapcsolatokat tudnak meghatározni a nővé válás, nővé érés folyamatában, amelyek számukra meghatározó élmény volt ebben a folyamatban?
2. Hogyan értelmezik az internet és a közösségi média szerepét a fiatal felnőtt testi fogyatékos nők önképük és nőiségük konstrukciójában az érintettek elbeszélése szerint?

Tervezett módszerek

A kutatás elméleti háttéréből kiindulva a fogyatékos női lét élményének és a közösségi média nőiségre gyakorolt befolyásának mélyreható elemzését tűzi ki céljául, ezért episztemológiájában a kvalitatív paradigmára épít. Az adatok minőségi szempontú vizsgálata életközeli, rugalmas és holisztikus megjelenítést tesz lehetővé, valamint többféle módszer ötvözésének és a kutatás folyamatos formálódásának biztosít teret (Babbie, 2003; Szokolszky, 2020; Denzin & Lincoln, 2018). A paradigma az érintettek személyes tudását értéknek tekinti, azokra episztemológiájában épít (Katona et al., 2019), a posztmodern gyakorlattal összhangban nem az univerzális igazságot keresi, hanem a helyi, átmeneti és szituált tudást vizsgálja (Horváth & Mitev, 2015; Denzin & Lincoln, 2018; Katona, Cserti-Szauer et al., 2019).

A kezdeti szakaszban fontos cél volt a participatív együttműködés megvalósítása a kutatás teljes időtartama alatt, de a doktori folyamat nagy volumene, időigényessége és a magasfokú elköteleződés szükségessége okán az érintett személyként bevont participatív kutatótárs nem tudta vállalni a teljes folyamatot. Így is megvalósult azonban az inkluzivitás szintjének első lépcsője a kutatás fókuszának, célkitűzéseinek és a releváns kérdéseknek a közös meghatározása által (Sándor, 2018a).

A kutatási design és az eredmények értelmezése a Grounded Theory, vagyis a megalapozott elmélet szerint zajlik, ami az elmélet kialakulását az empirikus adatok folyamatos és szisztematikus elemzéséből, értelmezéséből eredezteti (Glaser & Strauss, 2006; Corbin & Strauss, 2015; Horváth & Mitev, 2015; Sallay & Martos, 2018; Sándor, 2018b; Vissi, 2022). A cél az érvényesség és megbízhatóság kvalitatív kritériumainak való megfelelés, ami alapos, reflektív dokumentálással és a trianguláció módszerével érhető el (Sántha, 2015; Sallay & Martos, 2018).

A trianguláció a kutatási módszer tekintetében félig strukturált egyéni interjúk keretében és ezek kvalitatív tartalomelemzése által valósul meg az elméleti telítődésig (Sántha, 2011; Mitev, 2012; Corbin & Strauss, 2015; Horváth & Mitev, 2015). A megalapozott elmélet hagyományát követve az interjúk eredményeinek elemzése után és azok alapján kvalitatív közösségimédia-elemzés készül megtervezésre és kivitelezésre. Végül az empirikus munka kiegészül kutatói önmegfigyeléssel reflektív kutatási napló használata által (Gould, 1995; Horváth & Mitev, 2015).

A kutató saját nőisége és a fogyatékosügy iránti elkötelezettsége révén a fogyatékossgal élő személyek szövetségeseiként (Goodley, 2019) kapcsolódik a testi fogyatékos nőkről szóló kutatásához, valamint transzparensen igyekszik a teljes folyamat alatt reflektálni saját hatalmi pozíciójára, mint éptestű, nemfogyatékos kutató.

A kutatás résztvevői

A kutatás kvalitatív jellegéből adódóan nem kísérel meg nagy merítéssel, reprezentatív mintát képezve általánosítható igazságot keresni, hanem a nőiség jelenségének mély megismerésére törekszik a fiatal felnőtt testi fogyatékos nők személyes tapasztalataira és megéléseire építve. Ezek alapján *elméletvezérelt mintavételről* beszélhetünk, aminek a célja a vizsgált jelenség köré épülő fogalmak megértése. Ez esetben a mintavétel alapját kevésbé a személyek, mint a fogalmak határozzák meg, amik az adatgyűjtés során alakulnak ki teljesen (Mitev, 2012; Corbin & Strauss, 2015).

A kutatás előzetes megkötése a résztvevők tekintetében az, hogy *18 és 35 éves kor közötti, veleszületett testi fogyatékossgal élő nők* legyenek, akik *látható fogyatékossgal* rendelkeznek, illetve *adott közösségi média-felületeken (Tiktok, Instagram és Facebook)* tartalomgyártóként vagy -fogyasztóként *vannak jelen*.

Jelen kutatás a veleszületett látható testi fogyatékossga koncentrált. A szerzett fogyatékossgal élő nők kizárása a témából és a kutatási kérdésekből adódik, mivel a nővé válás folyamatával is foglalkozik a kutatás, amit a meglévő testi fogyatékossga létélményének fókuszával vizsgál.

A látható testi fogyatékossga a testtel, a megváltozott testtel kapcsolatos normatív társadalmi nézetek, sztereotípiák miatt fontos a kutatás szempontjából, illetve az érintett személyek elbeszélései szempontjából, akik ennek a normatív épségista (*ableist vagy kötelezően éptestű*¹⁾ társadalomnak a tagjai (McRuer, 2006).

A kutatás várható eredményei

Jelen kutatás feltáró jellegű, várható eredménye, hogy a kutatási kérdések megválaszolásával egy, a feminista fogyatékossgatudomány területéről választott témának, a testi fogyatékos nők nőiségének az átfogóbb megismeréséhez járul hozzá. A kutatás fő relevanciáját a fiatal felnőtt életkori sávba tartozó résztvevők nőiséggel kapcsolatos tapasztalatainak mélyebb megismerése adja, valamint az életkori sáv okán felmerülő új témák és hangsúlyok, amik esetleg korábbi kutatásokban nem jelentek meg az eltérő korosztályi fókusz miatt: a Hernádi Ilona által feltárt 30, többségben 35 éves kor feletti testi fogyatékos nők narratíváiban az anyaság témája nagy hangsúlyban megjelent (Hernádi, 2014), ebben a fókuszban valószínűleg eltérés várható a 18–35 éves nők esetében. További relevanciája, hogy bővíti a célcsoport közösségi médiában való jelenlétéről szóló hazai kutatásokat.

Módszertani korlátként kiemelendő, hogy a hozzáférés alapú mintavétel és a hólabda módszer korlátozhatja, hogy kik kerülnek a kutatók látókörébe. Továbbá mivel a kutatás résztvevőinek kiválasztását meghatározza, hogy rendelkezzenek internettel és közösségimédia-felülettel, azok a testi fogyatékos fiatal felnőtt nők, akik gazdasági hátrányuk, szocializációjuk vagy súlyos fokú fogyatékossguk okán nem rendelkeznek ezekkel, nem kerülnek be a kutatásba.

A tervezett doktori kutatás a feminista fogyatékossgatudományi kutatások sorát bővíti a fiatal felnőtt, veleszületett testi fogyatékos nők nőiségével, nővé válásával kapcsolatos elbeszélésekkel. Lényeges fókuszpontja a közösségi média szerepe, a célcsoport önképére, nőiségére gyakorolt befolyásának vizsgálata. Mivel ha-

1 McRuer (2006) *compulsory able-bodiedness kifejezésének saját fordítása*.

zánkban kevés kutatás koncentrál a közösségi média viszonylag újnak számító téma területére, a jelenség feltárása a fogyatékoságtudomány és a gyógypedagógia számára is releváns tudást hozhat.

Irodalomjegyzék

- Babbie, E. (2003). *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó.
- Balderston, S. (2013). Victimized again? Intersectionality and injustice in disabled women's lives after hate crime and rape. *Advances in Gender Research*, 18, 17–51. [https://doi.org/10.1108/S1529-2126\(2013\)000018A005](https://doi.org/10.1108/S1529-2126(2013)000018A005)
- Battalova, A. (2019). Ambivalent subjectivities: experiences of mothers with disabilities in Russia. *Disability & Society*, 34(6), 904–925. <https://doi.org/10.1080/09687599.2019.1580563>
- Bell, C. (2017). Is Disability Studies Actually White Disability Studies? In L. J. Davis (Ed.), *The Disability Studies Reader* (pp. 406–415). Routledge Taylor & Francis Group.
- Burns, D., Howard, J. & Ospina, S. M. (2021). *The SAGE Handbook of Participatory Research and Inquiry*. SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781529769432>
- Cheatham, L. P. (2011). Effects of Internet use on well-being among adults with physical disabilities: A review. *Disability and Rehabilitation: Assistive Technology*, 7(3), 181–188. <https://doi.org/10.3109/17483107.2011.625071>
- Collins, C. (1999). Reproductive Technologies for Women with Physical Disabilities. *Sexuality & Disability*, 17(4), 299–307. <https://doi.org/10.1023/A:1021325612563>
- Conejo, M. A. (2011). Disabled women and transnational feminisms: Shifting boundaries and frontiers. *Disability & Society*, 26(5), 597–609. <https://doi.org/10.1080/09687599.2011.589193>
- Conejo, M. A. (2013). At the Intersection of Feminist and Disability Rights Movements. From Equality in Difference to Human Diversity Claims. *Research in Social Science and Disability*, 7, 23–45. [https://doi.org/10.1108/S1479-3547\(2013\)000007004](https://doi.org/10.1108/S1479-3547(2013)000007004)
- Corbin, J. & Strauss, A. (2015). *A kvalitatív kutatás alapjai*. L'Harmattan Kiadó.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: a black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>
- Csillag, S. (2016). A kooperatív akciókutatás elmélete és gyakorlata. *Prosperitas*, 3(2), 36–62.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2018). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. SAGE Publications.
- Dobson, A. S. (2016). *Postfeminist digital cultures: Femininity, Social Media, and Self-Representation*. Springer. <https://doi.org/10.1057/9781137404206>
- Dózsa, M. & Krizsán, A. (2014). A többszörös diszkrimináció helye a magyar genderpolitikában. In B. Juhász (Ed.), *A nőtlen évek ára a nők helyzetének közpolitikai elemzése, 1989–2013* (pp. 63–91). Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség.
- Fennell, R. & Grant, B. (2019). Discussing sexuality in health care: A systematic review. *Journal of Clinical Nursing*, 28(17–18), 3065–3076. <https://doi.org/10.1111/jocn.14900>
- Fiduccia, B. F. W. (1999). Sexual Imagery of Physically Disabled Women: Erotic? Perverse? Sexist? *Sexuality and Disability*, 17(3), 277–282. <https://doi.org/10.1023/A:1022189224533>
- Flintoff, A., Fitzgerald, H. & Scraton, S. (2008). The challenges of intersectionality: Researching difference in physical education. *International Studies in Sociology of Education*, 18(2), 73–85. <https://doi.org/10.1080/09620210802351300>
- Frawley, P. & Wilson, N. J. (2016). Young People with Intellectual Disability Talking About Sexuality Education and Information. *Sexuality and Disability*, 34(4), 469–484. <https://doi.org/10.1007/s11195-016-9460-x>
- Garland-Thomson, R. (2002). Integrating Disability, Transforming Feminist Theory. *NWSA Journal*, 14(3), 1–32. <https://doi.org/10.2979/NWS.2002.14.3.1>
- Garland-Thomson, R. (2005). Feminist Disability Studies. *Signs*, 30(2), 1557–1587. <https://doi.org/10.1086/423352>
- Glaser, B. C. & Strauss, A. L. (2006). *The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*. Aldine Transaction.

- Goethals, T., De Schauwer, E. & Van Hove, G. (2015). Weaving Intersectionality into Disability Studies Research: Inclusion, Reflexivity and Anti-Essentialism. *DiGeSt. Journal of Diversity and Gender Studies*, 2(1–2), 75–94. <https://doi.org/10.11116/jdivegendstud.2.1-2.0075>
- Goodley, D. (2019). *Fogyatékoságtudomány. Interdiszciplináris bevezető*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.
- Gould, S. J. (1995). Researcher introspection as a method in consumer research: Applications, issues, and implications. *Journal of Consumer Research*, 21(4), 719–722. <https://doi.org/10.1086/209430>
- Grand'Maison, V. & Lafuente, E. M. (2022). Dys-Feminicide: Conceptualizing the Feminicides of Women and Girls with Disabilities. *Sociation*, 21(1), 129–146.
- Grossman, S. F. & Lundy, M. (2008). Double Jeopardy: a comparison of persons with and without disabilities who were victims of sexual abuse and/or sexual assault. *Journal of Social Work in Disability & Rehabilitation*, 7(1), 19–46. <https://doi.org/10.1080/15367100802009715>
- Hankó, C., Lénárd, K., Bíró B. & Pohárnok, M. (2022). Látássérült nők anyaságélményei Magyarországon: a narratív identitás tematikus elemzése. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 23(4), 359–399. <https://doi.org/10.1556/0406.23.2022.013>
- Heiszer, K. & Katona, V. (2019). Partipatív irányzatok elméleti háttere a fogyatékoságtudományban. In V. Katona, Cs. Cserti-Szauer & A. Sándor (Eds.), *Együtt oktatunk és kutatunk! Inkluzív megközelítés a felsőoktatásban* (pp. 30–34). ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.
- Hernádi, I. (2009). A fogyatékos női testről alkotott kép(zet)ek. *Fogyatékoság és Társadalom*, 1(1), 87–92.
- Hernádi, I. (2014). *Problémás testek. Nőiség, szexualitás és anyaság testi fogyatékosággal élő magyar nők önreprezentációiban* [doktori disszertáció]. Pécsi Tudományegyetem.
- Hernádi, I. (2015). Problémás testek: Nőiség, szexualitás és anyaság testi fogyatékosággal élő magyar nők önreprezentációiban. In I. Hernádi & Gy. Könczei (Eds.), *A felelet kérdései között: Fogyatékoságtudomány Magyarországon* (pp. 88–95). ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.
- Hernádi, I. & Hernádi, K. (2009). A testem az én történetem: a bánatom és az erőm forrása. *Fogyatékoság és Társadalom*, 1(2), 211–225.
- Hernádi, I. & Könczei, Gy. (2013). Szexualitás, anyaság, fogyatékos női testek. *Társadalmi Nemek Tudománya Interdiszciplináris eFolyóirat*, 3(2), 17–37.
- Hernádi, I., Könczei Gy., Kunt, Zs. & Sándor, A. (2015). *A fogyatékoságtudomány a mindennapi életben*. BME Tanárképző Központ.
- Hernádi, I. & Kunt, Zs. (2016). Mit akarnak még a nők?! In Gy. Könczei & I. Hernádi (Eds.), *Az esélyegyenlőségtől a Taigetoszig: Fogyatékoságtudományi eredmények a „másik oldal” megértéséhez* (pp. 57–72). L'Harmattan Kiadó.
- Hill, S. (2017). Exploring disabled girls' self-representation practices online. *Girlhood Studies*, 10(2), 114–130. <https://doi.org/10.3167/ghs.2017.100209>
- Hill, S. (2023). Navigating visibility and risk: disabled young women's self-presentation practices on social media. *Journal of Gender Studies*, 33(5) 512-523. <https://doi.org/10.1080/09589236.2023.2219971>
- Horváth, D. & Mitev, A. (2015). Kutatói önmegfigyelés. In D. Horváth & A. Mitev, *Alternatív kvalitatív kutatási kézikönyv* (pp. 263–276). Alinea Kiadó.
- Kallianes, V. & Rubenfeld, P. (1997). Disabled women and reproductive rights. *Disability and Society*, 12(2), 203–222. <https://doi.org/10.1080/09687599727335>
- Kálmán, Zs. & Könczei, Gy. (2002). *A Taigetosztól az esélyegyenlőségig*. Osiris Kiadó.
- Kálmán, Zs. (2014). „Anyá, neked a cicid is mozgássérült?” Tanulmány az akadálymentes anyaságról. *Fogyatékoság és Társadalom*, 5–6, 28–44.
- Katona, V., Cserti-Szauer, Cs. & Sándor, A. (Eds.) (2019). *Együtt oktatunk és kutatunk! Inkluzív megközelítés a felsőoktatásban*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.
- Katona, V., Sándor, A., Antal, Zs., Hernádi, I., Hoffman, I., Horváth, P., Jakab, N., Kolonics, K., Könczei, Gy., Kunt, Zs. & Szűcs, M. (2019). Kvalitatív kutatásunk elmélete és gyakorlata. In Gy. Könczei, I. Hernádi & A. Sándor (Eds.), *Esély? Egyenlőség? Taigetosz?* (pp. 19–25). Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Kérchy, A. (2018a). Gondolatok a diverzitás, sokféleség, és a Másság eltérő formáiról a társadalmi nem és a fogyatékoság kulturális olvasatainak tükrében. In A. Sándor, Cs. Cserti-Szauer & V. Katona (Eds.), *Sokféleség mint társadalmi érték. Hatodik Fogyatékoságtudományi Konferencia Kötete* (pp. 56–63). ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.
- Kérchy, A. (2018b). A fogyatékkal élők elfogadását célzó média/művészeti megnyilvánulások lehetőségei, korlátai, és recepciója a mai Magyarországon. In A. Kérchy. *A nő nyelvet őlt* (pp. 245–256). JATEPress.

- Kim, E. (2011). Asexuality in disability narratives. *Sexualities*, 14(4), 479–493. <https://doi.org/10.1177/1363460711406463>
- Könczei, Gy. & Hernádi, I. (Eds.) (2015). *A felelet kérdései között*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar.
- Kunt, Zs. & Hernádi, I. (2016). Nők élettörténetei. *CARISSIMI*, 7(3), 14–16.
- Légmán, A. & Vályi, R. (2022). Pszichoszociális fogyatékos személyek médiareprezentációja. *Fogyatékoság és Társadalom*, 8(1), 21–35. <https://doi.org/10.31287/FT.hu.2022.1.3>
- Lendvai, L. (2022). „Hát megpróbáljátok?” – Látássérült nők anyaszerepben. *Gyógypedagógiai Szemle*, 50(4), 215–217. <https://doi.org/10.52092/gyosze.2022.4.6>
- Lendvai, L. & Nguyen, L. L. A. (2019). The lived experiences of visually impaired mothers and their perception of social attitudes towards them. *Alkalmazott Pszichológia*, 19(2), 7–30. <http://doi.org/10.17627/ALKPSZICH.2019.2.7>
- Lendvai, L. & Nguyen, L. L. A. (2022). „A fehér bot mögött meglátni az embert... vagy a nőt”. In J. G. Kengyel (Ed.), *NEM egyenlő – Nemi alapú egyenlőtlenségek Magyarországon* (pp. 105–148). Oriold és Társai Kiadó.
- Lengyel, L. (2022). „Van bennem női hiúság, hiszen nőből vagyok mégis”. Hajléktalan nők önképe. *Fogyatékoság és Társadalom*, 8(1), 12–20. <https://doi.org/10.31287/FT.hu.2022.1.2>
- Marie, L. (2012). Disability as a human condition discussed in a theological perspective. *Diaconia*, 3(2), 158–171. <https://doi.org/10.13109/diac.2012.3.2.158>
- Martin, S. L., Ray, N., Sotres-Alvarez, D., Kupper, L. L., Moracco, K. E., Dickens, P., Scandlin, D. & Gizlice, Z. (2006). Physical and sexual assault of women with disabilities. *Violence Against Women*, 12(9), 823–837. <https://doi.org/10.1177/1077801206292672>
- Marton, K. (2008). Rejtőzködő fogyatékos-közösségek és a többségi társadalom. *Világosság*, 2008(11–12), 233–239.
- McRuer, R. (2006). *Crip Theory. Cultural Signs of Queerness and Disability*. New York University Press.
- Menyhárt, B. (2022a). Az interszekcionalitás helye a közpolitikában. A fogyatékossgal élő nők helyzetképe Magyarországon. In Gy. Csepeli, A. Örkény (Eds.), *Kötő-jelek (Hypens) évkönyv*. ELTE TáTK.
- Menyhárt, B. (2022b). Társadalmi egyenlőtlenségek feltérképezése: A fogyatékossgal élő személyek közötti nemi különbségek a statisztikák tükrében. *Sic Itur ad Astra*, 2022(77), 223–240.
- Mitev, A. Z. (2012). Grounded theory, a kvalitatív kutatás klasszikus mérföldköve (Grounded theory, the classic milestone of qualitative research). *Vezetéstudomány*, 43(1), 17–30. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2012.01.02>
- Nagy, Z. G. & Kármán, B. (2021). Fogyatékos személyek médiareprezentációja a reklámokban – egy célzott, rövid kutatás bemutatása. *Gyógypedagógiai Szemle*, 49(2–3), 143–155. <https://doi.org/10.52092/gyosze.2021.2-3.4>
- Nixon, J. (2009). Domestic violence and women with disabilities: Locating the issue on the periphery of social movements. *Disability & Society*, 24(1), 77–89. <https://doi.org/10.1080/09687590802535709>
- Nosek, M. A. & Hughes, R. B. (2003). Psychosocial Issues of Women with Physical Disabilities: The Continuing Gender Debate. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 46(4), 224–233. <https://doi.org/10.1177/003435520304600403>
- OHCHR, UN Women, UNAIDS, UNDP, UNFPA, UNICEF & WHO (2014). *Eliminating forced, coercive and otherwise involuntary sterilization: An interagency statement*. <https://iris.who.int/handle/10665/112848> (2024.02.10.)
- Pendergrass, S., Nosek, M. A. & Holcomb, J. D. (2001). Design and Evaluation of an Internet Site to Educate Women with Disabilities on Reproductive Health Care. *Sexuality and Disability*, 19, 71–83. <https://doi.org/10.1023/A:1010720921585>
- Peta, C. (2017). Gender Based Violence: A “Thorn” in the Experiences of Sexuality of Women with Disabilities in Zimbabwe. *Sexuality and Disability*, 35(3), 371–386. <https://doi.org/10.1007/s11195-017-9485-9>
- Plummer, S. & Findley, P. A. (2011). Women with disabilities’ experience with physical and sexual abuse. *Trauma, Violence, & Abuse*, 13(1), 15–29. <https://doi.org/10.1177/1524838011426014>
- Pohjola, H. (2020). Acquired disability in young women: A challenge for identity? *Journal of Youth Studies*, 23(2), 127–139. <https://doi.org/10.1080/13676261.2018.1529864>

- Raghavendra, P., Grace, E., Newman, L., Wood, D. & Connell, T. M. (2013). 'They think I'm really cool and nice': The impact of Internet support on the social networks and loneliness of young people with disabilities. *The Telecommunication Journal of Australia*, 63(2). <https://doi.org/10.7790/tja.v63i2.414>
- Rékasi, N., Papp, G. & Sándor, A. (2024). Látássérült nők iskolai életútja. *Gyógypedagógiai Szemle*, 52(1), 17–36. <https://doi.org/10.52092/gyosze.2024.1.2>
- Sallay, V. & Martos, T. (2018). A Grounded Theory (GT) módszertana. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73(1), 11–28. <https://doi.org/10.1556/0016.2018.73.1.2>
- Sándor, A. (2018a). „Az együttgondolkodásból fakadó többlettudás az értelme”. Az inkluzív kutatás módszertana egy fogyatékoságtudományi kutatás tapasztalatai tükrében. *Gyógypedagógiai Szemle*, 46(1), 12–32.
- Sándor, A. (2018b). Magas támogatási szükséglettel élő személyek önrendelkezésének lehetőségei [doktori disszertáció]. ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Santos, A. C. & Santos, A. L. (2018). Yes, we fuck! Challenging the misfit sexual body through disabled women's narratives. *Sexualities*, 21(3), 303–318. <https://doi.org/10.1177/1363460716688680>
- Schriempf, A. (2001). (Re)fusing the Amputated Body: An Interactionist Bridge for Feminism and Disability. *Hypatia: A Journal of Feminist Philosophy*, 16(4), 53–79. <https://doi.org/10.1111/j.1527-2001.2001.tb00753.x>
- Schubotz, D. (2019). *Participatory Research: Why and How to Involve People in Research*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781529799682>
- SINOSZ, MDAC & FESZT (2010). *Fogyatékos személyek jogai, vagy fogyatékos jogok? A magyar civil caucus párhuzamos jelentése az ENSZ Egyezményről*. <https://mek.oszk.hu/13000/13044/13044.pdf> (2024.02.01.)
- Sántha, K. (2011). *Abdukció a kvalitatív kutatásban. Bizonytalanság vagy stabilitás*. Eötvös József Könyvkiadó.
- Sántha, K. (2015). *Trianguláció a pedagógiai kutatásban*. Eötvös József Könyvkiadó.
- Sweet, K. S., LeBlanc, J. K., Stough, L. M. & Sweany, N. W. (2019). Community building and knowledge sharing by individuals with disabilities using social media. *Journal of Computer Assisted Learning*, 36(1), 1–11. <https://doi.org/10.1111/jcal.12377>
- Szokolyszky, Á. (2020). *A pszichológiai kutatás módszertana*. Osiris Kiadó.
- TASZ (2012). *A TASZ jelenti. Verdes Tamás: Abortuszra kényszerítés*. http://ataszjelenti.blog.hu/2012/12/13/abortuszra_kenyyszeritve (2023.02.06.)
- Thomas, C. (2006). Disability and Gender: Reflections on Theory and research. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 8(2–3), 177–185. <https://doi.org/10.1080/15017410600731368>
- Toffoletti, K. (2018). Sport, Postfeminism and Women with Disabilities: Female Paralympians on Social Media. In K. Toffoletti, H. Thorpe & J. Francombe-Webb (Eds.), *New femininities in digital, physical and sporting cultures* (pp. 253–275). https://doi.org/10.1007/978-3-319-72481-2_12
- Tóth, M. (2009). Nekem a Balaton a Riviéra. *Médiakutató*, 10(3), 35–47. https://epa.oszk.hu/03000/03056/00036/EPA03056_mediakutato_2009_osz_03.html (2024.01.18.)
- United Nations (2017). *Sexual and reproductive health and rights of girls and young women with disabilities. Report of the Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities*. <https://digitallibrary.un.org/record/1301518?v=pdf> (2024.01.18.)
- Vissi, T. (2022). Az inklúziót támogató tényezők azonosítása norvég és magyar nemzetiségű cerebrális parézissel élő felnőttek tapasztalatai és véleménye alapján [doktori disszertáció]. ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem.
- Vouglanis, T. & Drigas, A. (2022). The positive impact of Internet on the cognitive, psychological and social side of people's personality with disabilities. *Technium Social Sciences Journal*, 35(1), 29–42. <https://doi.org/10.47577/tssj.v35i1.7269>
- Wendell, S. (2010). *Az elutasított test. Feminista filozófiai elmélkedés a fogyatékoságról*. ELTE BGGYK – ELTE Eötvös Kiadó.
- WHO (2011). *World Report on Disability*. Geneva.
- Williams, F., Scott, G. R. & McKechanie, A. (2014). Sexual health services and support: The views of younger adults with intellectual disability. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 39(2), 147–156. <https://doi.org/10.3109/13668250.2014.899326>